

Департамент освіти Вінницької міської ради
Комунальна установа «Центр професійного розвитку
педагогічних працівників Вінницької міської ради»
Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад №26
Вінницької міської ради»

Ю.І. Короленко, Н.А. Романюк, Н.В. Куліш

**ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО
ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ВКЛАД
У МАЙБУТНЄ ПЛАНЕТИ**

Конкурсна робота на XV Міжнародну виставку

«Сучасні заклади освіти - 2024»

в тематичній номінації

«Екологічна свідомість – шлях у майбутнє»

Вінниця – 2024

Авторський колектив:

Короленко Юлія Іллівна, завідувач КЗ «ДНЗ №26 ВМР»;

Романюк Наталія Анатоліївна, вихователь-методист КЗ «ДНЗ №26 ВМР»;

Куліш Наталя Василівна, вихователь-методист КЗ «ДНЗ №26 ВМР».

Короленко Ю.І., Романюк Н.А., Куліш Н.В. Інтегрований підхід до екологічного виховання дошкільників як важливий вклад у майбутнє планети. – Вінниця: КУ ЦПРПП, 2024, 75 с.

Мета методичної розробки дослідити теоретичні основи та педагогічні умови впровадження моделі формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу в комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради». В розробці представлено сучасне освітнє середовище; висвітлено досвід впровадження інноваційних технологій в освітньому процесі; подано шляхи інтеграції екологічного виховання в освітньому процесі ЗДО.

Методичну розробку призначено для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
1.1. Розвиток особистості в контексті теорії екологічного виховання.....	5
1.2. Модель формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу.....	9
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ШЛЯХОМ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №26 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»	
2.1. Створення сучасного освітнього середовища: виклики та можливості.....	11
2.2. Використання інноваційних технологій та методик для реалізації моделі формування екологічної свідомості дошкільника.....	17
2.3. Результативність формування екологічних цінностей у дошкільника як важливий крок у майбутнє.....	21
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТКИ.....	26

ВСТУП

Сучасний світ знаходиться на порозі екологічної кризи, викликаної подекуди руйнівною діяльністю людей у природі та безконтрольним використанням природних ресурсів нашої планети. Призупинити цей процес та зберегти безпечні умови навколишнього середовища для людини й живої природи є головним завданням світової спільноти.

Екологічні проблеми можна перелічувати нескінченно. Однак мало тільки говорити, треба діяти, володіючи даною інформацією. Громадяни нашої країни, на жаль, недостатньо опікуються розв'язанням екологічних проблем, тому що не озброєні необхідними знаннями. Майбутнє планети значною мірою залежить від того, що людство знатиме про навколишнє середовище, і чи буде воно з повагою відноситись до природи, відчувати себе її часткою.

Вважаємо, що виховувати дитину, забуваючи про природу, неможливо. Адже особистість стає гармонійною лише в гармонії з довкіллям. Природа – не лише фактор задоволення фізіологічних та матеріальних потреб людини. Взаємодія з нею збагачує наш духовний світ, сприяє гармонізації мислення сучасної людини та формує в неї правильне емоційно-ціннісне ставлення до світу.

На нашу думку, формувати основи екологічного світогляду потрібно починати ще з народження, тому що дошкільний вік, як всім відомо, – період становлення та формування світогляду дитини, закладення основ для її подальшого розвитку. Тож варто закладати міцний фундамент дитячої любові до навколишнього середовища, і тоді це почуття неодмінно розвиватиметься.

Перед нами постала проблема: **як створити умови, які будуть сприяти формуванню екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу.**

Зважаючи на вищевикладене, ми визначили ряд завдань:

- ознайомитись з теоретичною основою розвитку особистості в контексті теорії екологічного виховання дошкільників;
- розробити модель формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу;

- практично реалізувати інтегрований підхід до екологічного виховання дошкільників через створення сучасного та інноваційного освітнього середовища;
- сприяти підвищенню рівня екологічної компетентності у сім'ях вихованців.

Мета розробки – вивчити умови, які необхідні для формування екологічної свідомості дошкільників в педагогічній та методичній літературі. Розкрити особливості інтегрованого підходу у закладі дошкільної освіти. Дослідити результативність роботи з даного питання у комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради».

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Розвиток особистості в контексті теорії екологічного виховання

Відповідно до вимог та рекомендацій, затвердженими Міністерством освіти та науки України, екологічне виховання дошкільнят потребує більшого обсягу та якісно нового рівня. У Конституції України зазначено: «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі». Закон України «Про дошкільну освіту» одним із завдань дошкільної освіти окреслює «виховання морально-естетичного ставлення до навколишнього світу, явищ живої і неживої природи». У Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» йдеться про те, що необхідно «формувати екологічну культуру людини в гармонії її відносин з природою». Також у Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної компетентності, морально-ціннісних орієнтацій особистості, що є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визначені загальні підходи до формування особистості через сферу життєдіяльності в природі.

Психолого-педагогічними засадами формування початкових екологічних уявлень дітей дошкільного віку є ідеї провідних учених Л.Виготського, О.Запорожця, Я.Коменського, В.Вернадського, Д.Локка, Й.Песталоцці, З.Плохій, С.Рубінштейна, Ж.Руссо, С.Русової та ін.

Головним предметом формування екологічної свідомості є становлення особистості дитини як унікальної, цілісної та самоцінної системи з широкими можливостями самоактуалізації у світі природи. Науковці вважають, що потрібно вчасно навчити дітей любити конкретний куточок рідної землі і всю природу як один великий дім, адже без цього дитина ніколи не стане Людиною. А людям, на думку В.Вернадського, необхідно навчитися жити, мислити і діяти не лише в аспекті окремої особистості, а й у планетарному масштабі.

Я.Коменський, в свою чергу, вбачав у людині не лише соціалізовану істоту, а, насамперед, органічну частину природи. А Г.Сковорода заповідав нащадкам пізнавати самих себе через усвідомлення свого місця у природі. Палким прибічником виховання дітей засобами природи був і К.Ушинський, який закликав глибоко вивчати природу дитини, а також оптимально використовувати природний матеріал для розумового і морального розвитку вихованців.

Оптимістична педагогіка В.Сухомлинського обумовлює принципову орієнтацію на розуміння того факту, що природа не може бути тільки об'єктом людського впливу – вона повинна стати рівноправним суб'єктом плідної взаємодії. Одна з його заповідей, що звернені до дітей, сповіщає: «Щоб зірвати одну квітку, треба виростити десять», адже все, що є на планеті, взаємозумовлено.

У своїй праці Г.Беленька, Т.Науменко та О.Половіна стверджують, що «еколого-природнича компетентність дошкільника – складник його життєвої компетентності – становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання, включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний, діяльнісно-практичний».

Дослідження теоретичних засад формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку, аналіз наукових праць відомих мислителів та освітніх практик дало можливість сформулювати основи природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку, що трактується як складник їх життєвої компетентності, і становить конкретні знання про

природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, усвідомлення себе частиною великого світу природи; здатність до посильної природоохоронної діяльності: збереження, догляд та захист природного довкілля; готовність дотримуватись правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств.

Слід зауважити, що обов'язковим компонентом процесу формування природничо-екологічної компетентності є знання. Якщо дитина нічого не знає про об'єкт, то вона буде ставитися до нього байдуже. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до довкілля, природи та закладають основи екологічної свідомості. Враховуючи це, природничо-екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність та здатність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Варто зазначити, що формування екологічної свідомості можливо лише на засадах гармонії, любові, оптимізму. Принцип гармонії має проявлятися на всіх рівнях буття: духу, душі, тіла. Екологічна освіта має відповідати цьому принципіві. Мається на увазі, що і вихователі, і батьки, є взірцем для наслідування. А наслідування – прямий шлях до підсвідомості, де закладаються вроджені задатки особистості. Дорослим слід постійно пам'ятати, що впливати на інших можна лише через себе. Розкриваючи дошкільнятам світ природи, знайомлячи їх із потребами довкілля, педагог може відкрити й зміцнити в кожній дитині такі високі моральні якості, як правдивість, доброту, любов, терпіння, милосердя, ініціативу, мужність, турботу, чуйність.

Сучасна екологічна освіта зазнала істотних якісних змін: вже є розуміння того, що недостатньо володіти певним обсягом екологічних знань. Усі освітні види діяльності в закладі дошкільньої освіти мають бути екологічно-зорієнтовані й спрямовані на розвиток інтелектуальної та духовної сфери особистості. Саме це дає змогу підготувати дітей до системного, наукового сприйняття світу та наявних у ньому екологічних проблем, а також до потреби його пізнання й активних природоохоронних дій. Зважаючи на це, можна визначити екологічну освіту як систему послідовного безперервного

формування екологічної культури дитини. Це здійснюється через соціалізацію особистості у процесі навчання, виховання, самоосвіти, набуття життєвого досвіду. Не менш важливим значенням в екологічній освіті дошкільнят є формування мотиваційних основ екологічної свідомості, яка є головним змістом екологічної освіти. Екологічні знання мають стати засобами, які входять у практичну діяльність дошкільника.

З метою покращення рівня екологічного виховання дошкільнят слід брати до уваги виховний досвід української нації, пов'язаний з природою, звичаїв нашого народу, норм поведінки у природі, що склалися історично й передавалися від покоління до покоління засобами народного календаря, усної народної творчості, через обряди, свята тощо. Так само і родинне оточення є осередком формування екологічних знань та природоохоронних цінностей. Найважливіше завдання батьків – навчити дитину любити життя, природу, людей, себе, активно пізнавати світ, у який вона прийшла.

Таким чином, основними завданнями екологічної освіти дошкільнят мають стати: розвиток естетичного відчуття світу природи; суб'єктивізація стосунків з ними; засвоєння елементів екологічної культури (історія, державність, народна медицина); розвиток уявлень про взаємозв'язки у природі; формування постійної потреби у зміцненні й збереженні власного здоров'я та здоров'я інших людей; засвоєння перлин народної мудрості про дбайливе ставлення до природи; виховання справжньої любові до природи, бажання піклуватися про рослини і тварини, негативне ставлення до їх знищення; стимулювання допитливості і зацікавлення у пізнанні природи; формування навичок культурної поведінки у довкіллі.

Отже, висновки вітчизняних та зарубіжних науковців єдині в тому, що екологічне виховання дітей, починаючи ще з народження, дозволить сформувати у них стійке позитивне ставлення до природного довкілля, екологічну свідомість, виховати екологічну культуру та екологічне мислення, набути екологічних цінностей.

1.2. Модель формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу

Правильно організований сучасний освітній простір є джерелом повноцінного формування екологічної свідомості дошкільника, в процесі якої у дитини за допомогою дорослого формуються необхідні знання законів природи й доцільної поведінки в навколишньому середовищі. Саме тому творчий колектив комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради», працюючи над проблемою формування екологічної свідомості дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти, здійснює інтегрований підхід до екологічного виховання дітей, в результаті взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Реалізуючи освітній зміст Базового компонента дошкільної освіти, освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» педагоги нашого закладу, інтегруючи екологічне виховання через усі освітні напрями, спонукають дітей не просто дивитись, а бачити, не просто слухати, а чути, не просто доторкатись, а досліджувати. Ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день екологічна спрямованість освітнього процесу найближче підводить дітей до розуміння екологічної проблеми, а винагородою за активність та допитливість є їх самостійні відкриття у навколишньому світі.

В закладі створена модель організації освітнього процесу з екологічного виховання, яка містить п'ять основних складових (*Додаток 1*): цільова, концептуальна, змістова, технологічна, діагностично-результативна.

Цільова складова включає в себе *мету*: формування екологічної свідомості дошкільників через інтегрований підхід до освітнього процесу, яка реалізується через *завдання*: створення педагогічних умов для реалізації стратегії екологічного виховання дошкільників (*Додаток 2*).

Концептуальна складова розробленої структури розкриває науково-теоретичні основи реалізації екологічного виховання в закладі дошкільної освіти. Ця складова містить *теоретичні основи* актуальності формування розвитку особистості в контексті теорії екологічного виховання, які розкриваються в підрозділі 1.1. За основу ми взяли *наукові принципи*

екологічного виховання (*Додаток 3*): принцип інтегрованості; принцип природовідповідності; принцип індивідуального підходу; принцип підтримки самостійної активності дитини; принцип активного включення в освітній процес всіх його учасників; принцип варіативності в організації процесів навчання і виховання.

Змістова складова включає зв'язок теоретичної основи актуальності формування екологічної свідомості дошкільників з практичною реалізацією екологічного виховання в закладі дошкільної освіти через взаємодію всіх учасників освітнього процесу. *Взаємодія з педагогами* направлена на розвиток професійної компетентності вихователя, адже результат його роботи залежить від педагогічної майстерності. З цією метою адміністрація закладу практикує індивідуальні, групові та колективні форми методичної роботи з використанням інтерактивних й інноваційних засобів. Одним із найважливіших педагогічних засобів *екологічного виховання дошкільників* є створення умов переживання ситуації успіху усіма дітьми та кожною дитиною за своїм критерієм. Така ситуація успіху – сильний соціалізуючий та інтегруючий фактор, який дозволяє розкриттю потенціалу та творчості дошкільників. Важливим для розвитку екологічної компетентності дошкільника є *участь батьків в освітньому процесі*. З цією метою педагоги закладу створюють умови для заохочення батьків до співпраці.

Технологічна складова передбачає практичну реалізацію інтегрованого підходу до екологічного виховання дошкільників в ЗДО № 26. Дана складова містить два компоненти: сучасне освітнє середовище та інноваційне освітнє середовище. *Сучасне освітнє середовище* розкривається через розвивальне середовище ЗДО; освітню роботу з екологічного виховання; використання ІКТ в освітньому просторі. *Інноваційне освітнє середовище* реалізується через впровадження в практику роботи з дітьми інноваційних технологій та методів, а також через інтегрований підхід до організації освітнього процесу. Дану складову розкрито в підрозділи 2.1., 2.2.

Діагностично-результативна складова включає в себе критерії, показники та рівні сформованості екологічної компетентності дошкільника в

закладі дошкільної освіти, які розроблені на основі критеріїв і показників (Додаток 4). Матеріали діагностично-результативної складової висвітлено в підрозділі 2.3.

Сім'я і заклад дошкільної освіти мають велику вагу у формуванні екологічної свідомості дитини. Родинне оточення вчить цінувати природу та розвивати екологічні звички, а заклад дошкільної освіти сприяє цьому, створюючи сучасне освітнє середовище, впроваджуючи інноваційні технології та методи, спрямовані на підвищення усвідомленості щодо важливості збереження природи та її ресурсів. Таким чином, в розробленій моделі організації освітнього процесу з екологічного виховання ми показали оптимальні шляхи для успішного формування екологічної свідомості дошкільників та розробили педагогічні умови реалізації даного завдання в закладі дошкільної освіти.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ШЛЯХОМ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №26 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

2.1. Створення сучасного освітнього середовища: виклики та можливості

Дошкільна освіта неможлива без екологічної складової у процесі розвитку, виховання і навчання дітей. Адже екологічна грамотність та соціальна відповідальність обов'язкові для формування повноцінної особистості. Тому *першою педагогічною умовою* впровадження моделі формування екологічної свідомості дошкільника є створення сучасного освітнього середовища, яке ми реалізували за допомогою розвивального простору, планомірної та систематичної освітньої роботи, шляхом інтегрованого підходу, що передбачає включення екологічної складової у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової та ігрової діяльності. Такий підхід реалізується завдяки взаємодії всіх учасників освітнього процесу, а також з використанням ІКТ в освітньому просторі.

Розвивальне предметно-просторове середовище ЗДО №26

Розвивальне середовище є одним із важливих чинників формування екологічної свідомості дошкільника, яке не буде мати належної ефективності без матеріально-технічного забезпечення. Для реалізації поставлених завдань творча група досвідчених педагогів закладу спочатку розробила навчально-методичну базу (*Додаток 5*): екологічний паспорт ЗДО № 26; екологічна стежина «Барви природи»; добірка конспектів комплексних занять екологічного спрямування; конспекти занять з елементами дослідницької діяльності; перспективне планування пошуково-дослідницької діяльності на рік для дітей молодшої, середньої, старшої групи; бесіди й консультації для батьків «Екологічне виховання в родині»; добірка дидактичних ігор-експериментів; шпартгалка для вихователів «Відповіді на запитання маленьких «чомучок» - дослідників природи»; збірка спостережень під час прогулянок; використання художнього слова під час спостережень; картотека психоемпатійних вправ та етюдів.

Також в нашому закладі дошкільної освіти педагоги створили оптимальні умови для розвитку дослідницьких умінь дітей, практичного пізнання ними навколишнього світу і впорядкування їхніх уявлень про явища, об'єкти довкілля та їх взаємозалежність. Для створення предметно-просторового середовища в ЗДО№26 керуємося принципами облаштування розвивального простору ЗДО, які представлені схемою (*Додаток 6*).

Екологічну спрямованість у розвивальному середовищі нашого закладу розглядаємо як інтегровану категорію, що охоплює взаємопов'язані складові: *спеціальні осередки в групових кімнатах; екологічна стежина територією ЗДО.*

Розвивальний простір групових приміщень передбачає *створення спеціальних осередків.* У кожній віковій групі створено осередки живої природи, оформлено центри води та піску, де діти можуть більше дізнатися про властивості об'єктів природи (*Додаток 7*). В дошкільних групах облаштовані пошуково-дослідницькі лабораторії, в яких розміщено різноманітні матеріали та обладнання для дослідів. Тут є все необхідне для набуття дітьми власного пізнавального досвіду (*Додаток 8*).

Важливе значення для екологічного виховання дошкільників має емоційно-позитивне ставлення до рідної природи. Екологічна стежина, маршрут якої проходить по території ЗДО № 26, де діти обстежують сад, квітник, а також подорожують до найближчих природничих осередків: парку, лісу, що є однією з форм ознайомлення з природою рідного краю. Це дає можливість організувати систематичні спостереження за природними явищами і об'єктами природи.

Над маршрутом проєкту екологічної стежини «Барви природи» працювала ініціативна група нашого закладу: вихователі Інна Дремлюга, Ірина Ванжула, Наталія Сень, Олена Козинець. Створення екологічної стежини відбувалась поетапно. На першому етапі було обстежено природне середовище території ЗДО на вибір маршруту. Другим етапом стало обладнання екостежини – спільна практична діяльність дітей і дорослих з висадки трав'янистих рослин, посадка кущів і дерев уздовж стежини, обгородження мурашників, облаштування «пташиних їдалень», збирання сміття. Третій етап – організація та проведення екскурсій маршрутом, які включають зупинки: «калинонька», «лікарські рослини» (фіто-ділянка), «вітамінчики» (город), «вічнозелена красуня» (ялинка), «мурашник», «привітні берізоньки», «барвисті квіти» (квітник), «фітовітальня» (*Додаток 9*). Також педагогами ініціативної групи розроблено план тематичних занять на екологічній стежині в різні пори року, підібрано ілюстративний та художній матеріал, дидактичні та рухливі ігри (*Додаток 10*), які сприяють естетичному й екологічному вихованню дошкільників.

Освітня робота з екологічного виховання шляхом взаємодії всіх учасників освітнього процесу та використання ІКТ в освітньому просторі

Робота з формування екологічної свідомості дошкільників в ЗДО № 26 здійснюється за допомогою різноманітних форм та методів, що дозволяє зробити процес пізнання доступним для розуміння дітей, цікавим та захоплюючим. Реалізацію процесу інтеграції екологічної спрямованості в освітній процес здійснюємо у трьох взаємопов'язаних напрямках: робота з педагогічним колективом, робота з дітьми, співпраця з родинами вихованців.

З метою активізації педагогічної діяльності адміністрація закладу практикує використання індивідуальних, групових та колективних форм методичної роботи з педагогічним колективом з використанням ІКТ, що спонукає кожного педагога до підвищення свого фахового рівня. Для підвищення знань педагогів з даного питання та підвищення їх професійного рівня, завідувачем Юлією Короленко й вихователями-методистами Наталією Романюк, Наталею Куліш проводилася низка заходів (*Додаток 11*): педмайстерня «Ефективні технології екологічного виховання дошкільників», педагогічний тренінг «Проблеми екологічне виховання в умовах сьогодення», екологічний геокешинг «Рослини моєї кімнати», педагогічна рада «Розвиток творчої та пізнавальної активності дошкільників через призму пошуково-дослідницької діяльності», семінар-практикум «Робота з екологічного виховання у закладі дошкільної освіти», тренінг «Експериментально-дослідницька діяльність як чинник пізнавального розвитку», педагогічний аукціон «Дитяче дослідження як метод навчання дошкільників», презентація дидактичних ігор, лепбуків екологічного спрямування.

Інтерактивні форми роботи стали необхідною умовою для становлення компетентного педагога сучасного закладу освіти. Така робота проводиться завдяки загальній групі «Вихователі ЗДО 26» у Viber, електронної пошти *e-mail*: dnz26@galaxy.vn.ua, web-сайту ЗДО №26 <https://veselka.dnz.in.ua/>, блогу «Методична сторінка» в Blooger <https://metodustkzdnz26vmr.blogspot.com/> (*Додаток 12*).

Працюючи з дітьми, враховуючи їх вікові особливості «що бачу, те й пізнаю», освітній процес спрямовуємо на середовищний підхід, який пропагує екологічність буття дитини, виховання усвідомлено правильного ставлення до природи, формування у дітей основ екологічної свідомості через пошуково-дослідницьку діяльність. У роботі з дошкільниками використовуємо різні форми організації освітнього процесу, що допомагає зробити цей процес цікавим та доступним для дітей, а саме: спостереження; бесіди; досліди, експерименти, ігрові проблемні ситуації; розглядання картин, ілюстрацій; дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, ігри-загадки, ігри-описи, конструктивні

ігри; читання художньої літератури; комплексні, тематичні, інтегровані заняття; трудова діяльність; фіксація результатів досліду. Це сприяє розвитку спостережливості, формуванню пізнавального інтересу до навколишнього світу, бажання щось змінювати, експериментувати.

Найперше з чого починається будь-яка тема екологічного спрямування – це *бесіда*. Кожна бесіда – це не тільки монолог педагога, але і його живе спілкування з дітьми, обмін думками і почуттями. Бесіди поділяються, залежно від мети, на: вступні, супроводжуючі, узагальнюючі (*Додаток 13*). Такий метод навчання, який застосовується в ході бесіди, активізує розумову діяльність дітей, підводить їх до отримання нових знань і сприяє закріпленню вже отриманих раніше.

У роботі з екологічного виховання дошкільників використовуємо різні форми організації освітнього процесу, що допомагає зробити цей процес цікавим та доступним для дітей. Однією з основних форм організації екологічної освіти дошкільнят є *інтегровані заняття*, які знайомлять дітей з основними природничими категоріями, навчають доцільній екологічній поведінці (*Додаток 14*).

Робота в пошуково-дослідницькій лабораторії передбачає перетворення дітей на «вчених», які проводять досліди, експерименти, спостереження. Низка нескладних дослідів з повітрям, водою, ґрунтом допомагає розкрити таємниці довкілля і сприяє формуванню у дітей реалістичних уявлень про причинно-наслідкові зв'язки в природі. У більшості дослідів результат можна отримати одразу. Але є дослід й довготривалі – висаджування коренеплодів у світлому та темному місці, вирощування кристалів солі тощо. Досліди та спостереження повторюються, ускладнюються, переносяться з групи в природне середовище і навпаки (*Додаток 15*).

Важливим методом розвитку й навчання дітей дошкільного віку – є *гра*. З допомогою гри діти сприймають і засвоюють навколишній світ. Виховання, яке здійснюється за допомогою ігрової діяльності, природно для дитини. Надзвичайно важливе значення для роботи з дітьми є *ігри екологічного спрямування* («Економічним я росту і водичку бережу», «Екологічний

світлофор», «Сортуємо сміття», «Весела-сумна планета», «Екозамінники», «Ситуації і задачі з екології», «Що покладемо в годівничку?», «Впізнаю я стан водички», «Можна – не можна у природі», «Бережи повітря» тощо). Пропонуємо дітям *розвивальні вправи*, що передбачають розширення знань дітей про природу рідного краю та її ресурси (*Додаток 16*).

Становлення екологічної свідомості дошкільника має тісний зв'язок з *трудовою діяльністю* дітей (*Додаток 17*). Вона виховує в дітях такі важливі якості, як відповідальність, хазяйновитість, ощадливість. При цьому ми сприяємо формуванню у дітей корисних побутових звичок, ефективному витрачанню природних ресурсів (наприклад, нагадуємо вимикати воду при митті іграшок). Працю дошкільнят доцільно поєднувати з іграми, спостереженнями, бесідами і т.д.

Невід'ємною частиною усіх вищеперерахованих форм та методів роботи з дошкільниками є використання *мультимедійних презентацій, інтерактивних ігор, ІКТ*, що дають можливість підійти до процесу навчання творчо, урізноманітнити способи подачі матеріалу, зацікавити дошкільників, спонукати до пізнання нового, так як сучасні діти потребують оновлених підходів до освітнього процесу.

За допомогою вищевикладених засобів необхідно показати дітям навколишній предметний світ як частину загальнолюдської культури і в процесі пізнання навчити відповідним формам поведінки в природі. Така робота сприяє посиленню позиції дитини «Я сам», «Я зроблю», «Я вмію».

Сім'я – ось де закладається фундамент екологічної свідомості дитини. Тому не менш важливим напрямком роботи закладу є *співпраця з родинами вихованців*. За допомогою анкетування ми з'ясували про необізнаність батьків щодо екологічного виховання дошкільників. Також звернули увагу, що батьки не завжди задумуються про раціональність покупок, про збереження електроенергії, про економію природних ресурсів. Тому визначили ряд завдань співпраці з батьками з екологічного виховання: залучити родини до тісної співпраці з закладом дошкільної освіти; заохотити батьків до підвищення

власного рівня екологічної свідомості; надавати батькам методичні розробки та практичні знання екологічного спрямування.

У взаємодії з батьками ми використовували як *традиційні форми роботи*: батьківські збори; бесіди (колективні, групові, індивідуальні); консультації; семінари-практикуми; оформлення тематичних папок з проблеми екологічного виховання для батьків та ін., так і *інноваційні форми роботи*: народні світлиці (спільне проведення свят, розваг); аукціон педагогічних ідей (обмін досвідом); тренінги; збори-діалог; круглі-столи; день добрих справ; батьківські всеобучі («Як виховати любов до природи», «Організація сімейних прогулянок», «Природа рідного краю», «Як навчити не повчаючи»). Батьки із задоволенням беруть участь в озелененні екологічної стежини на території закладу (**Додаток 18**). Спільно з батьками розроблено проекти «Книга скарг природи», «День квітів», «Таємниці доквілля». Також педагоги, батьки й вихованці брали активну участь у екологічній акції «Нагодуємо пташок» та конкурсі «Годівнички для пташок» (**Додаток 19**).

Крім того, співпраця з батьками здійснюється через індивідуальні, групові, сімейні консультування з використанням ІКТ, що мінімізує час доступу батьків до інформації: загальні батьківські групи у Viber; консультації, поради батькам на web-сайті ЗДО №26, блог «Школа батьківства» в Blooger <https://shkolabatkivstva.blogspot.com/>, телеграм та You Tube канал ЗДО №26 <https://www.youtube.com/channel/UC1-RiOaqZEG3PcxgkVK7qQ> (**Додаток 20**).

Тож, можна зробити висновок про необхідність інтегрованого підходу до екологічного виховання дітей в закладі дошкільної освіти. При цьому дане виховання має починатися в сім'ї і продовжуватися в закладі дошкільної освіти. Лише спільними зусиллями можливо досягти результату в формуванні екологічної свідомості дошкільника.

2.2. Використання інноваційних технологій та методик для реалізації моделі формування екологічної свідомості дошкільника

Саме в період дошкільного дитинства у дитини виникають перші уявлення про навколишній світ, формується вміння встановлювати найпростіші взаємозв'язки і закономірності про явища навколишнього світу, а також

самостійно використовувати отримані знання в практичній діяльності. Тому **другою педагогічною умовою** є підвищення ефективності освітнього процесу через впровадження, разом із традиційними методами навчання, інноваційних технологій. В сучасних умовах, коли відбуваються суттєві зміни в житті суспільства, одним з центральних напрямків роботи з формування екологічної свідомості особистості є інтегрований підхід до організації освітнього процесу.

Нинішніх малят важко зацікавити, не доклавши фантазії та власної уяви. Адже становлення та розвиток особистості дитини відбувається здебільшого не на занятті, а саме в повсякденному житті, де малюк має змогу отримати різнобічний і значно багатший емоційний досвід, який запам'ятовується на все життя. Більше того, при нагоді дитина його використає, застосує в реальному житті. STREAM – освіта – новий інтеграційний підхід до розвитку, виховання й навчання дітей. Цей напрям освіти допомагає зосередити увагу на розвитку продуктивного, критичного мислення, формуванні в них цілісної картини світу, вміння досліджувати, моделювати, творити (**Додаток 21**).

Використовуючи цей підхід, побачили, що дана технологія сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу в ЗДО, адже зміна завдань, спрямованих на різні канали сприймання, дає змогу дітям утримати увагу під час роботи, зберегти їх пізнавальний інтерес та засвоїти матеріал завдяки задіяним сенсорним еталонам (**Додаток 22**).

З цією метою творчим колективом закладу (завідувач Юлія Короленко, вихователь Ліюдмила Цимбалюк, Анна Залєвська) було розроблено проєкт «Ефективність STREAM-лабораторії в екологічному вихованні дошкільників» (**Додаток 23**), який має на меті не лише закріпити вже набуті знання, а й розширити кругозір дошкільників про природне довкілля, сприяти розвитку пізнавального інтересу до об'єктів природи, формувати основи екологічної поведінки та навички роботи у дослідницької лабораторії.

Розвиток у дітей дошкільного віку креативного мислення, формування екологічної культури, опанування навичок експериментування сприяло створенню «Екобоксу» у STREAM-лабораторії «Маленькі дослідники» (**Додаток 24**).

Екобоx – це новий, сучасний, багатофункціональний та мобільний ігровий осередок, що має на меті актуалізувати та розширити раніше набуті знання дошкільників; створити умови для дитячого експериментування дошкільників; сформувавши уявлення про різноманітність об'єктів живої та неживої природи; підтримувати та розвивати у дітей пізнавальний інтерес до природного середовища; формувати екологічний світогляд у дошкільників.

Як усім відомо, спостереження у природі – це важливий компонент в ознайомленні дошкільників із природним довкіллям та виховання екологічної культури. Спостереження мають на меті не лише ознайомлення дошкільників із природним довкіллям, а й формування цілісного світогляду та ціннісного ставлення до природи та її об'єктів, формування уявлень про зміни у живій та неживій природі, розвиток пізнавального інтересу та закладення основ екологічної поведінки (*Додаток 25*). Під час спостережень були застосовані різні форми та засоби навчання: використання карток спостережень, спеціальних видошукачів та збір «Колекції дослідника» (*Додаток 26*).

Знання екологічної культури та естетико-емоційне сприйняття навколишнього світу необхідно людям, сподвижникам нового будівництва країни. Для того, щоб якомога раніше виховати в зростаючому поколінні любов до рідної землі, сформувати риси характеру, які допоможуть йому стати свідомо екологічною особистістю, педагогами нашого закладу широко використовуються «Хвилинки милування природою» за інноваційною технологією Г.С.Тарасенко (*Додаток 27*).

Також педагоги ЗДО № 26 широко використовують надбання В.О.Сухомлинського, так само, як і він, кодує власне відчуття природи у яскравих словесних образах. А для осягнення художнього образу природи використовують графічні символи та картинки, створюючи мнемосмужки та мнемотаблиці до творів видатного педагога. (*Додаток 28*).

Цікавими та інноваційними є розробки екологічного спрямування, що спонукають дітей до власних шляхів пошуку розв'язання завдань, до творчого мислення, вчать робити власні умовиводи та розвивають мовлення дітей. Це сенкани про пори року, природні явища, рослини, воду та ін. (*Додаток 29*).

Продовжуючи роботу з цього напрямку, вихователі розробили різноманітні спічбуки на екологічну тематику (*Додаток 30*). Використання цього матеріалу служить підґрунтям для організації педагогічної діяльності з екологічного виховання дошкільнят. У дітей формуються вміння брати відповідальність за вибір та рішення, аналізувати результати діяльності, працювати на інтерес спільної справи.

Для розвитку та формування екологічно свідомої особистості важливо також і вміння знаходити вихід із проблемної ситуації, творчо мислити, бажання досліджувати, пізнавати щось нове. Саме тому авторським колективом ЗДО №26 (завідувач Юлія Короленко, вихователь-методист Наталія Романюк, вихователі Вікторія Савчук і Руслана Стьобало) було створено посібник «Дітям про економіку – просто і цікаво» (*Додаток 31*).

Актуальність економічної освіти зумовлена особливостями сучасного життя, які вимагають початку економічного виховання ще з дошкільного віку. Безумовно, це один із факторів екологічної соціалізації, який впливає на ставлення дитини до духовних і матеріальних цінностей, на формування у дітей дошкільного віку екологічних знань, усвідомлення екологічних понять. У посібнику висвітлено заходи, спрямовані на те, щоб ознайомити дошкільників із сортуванням сміття, з безпосередньою участю дітей у збереженні довкілля; закріплювати вміння дотримувати правил ощадливого використання природних ресурсів (*Додаток 32*).

Для розвитку пізнавальних інтересів дітей, розширення досвіду орієнтування в довкіллі, розвитку допитливості та пізнавальної мотивації, на формування пізнавальних дій, становлення свідомості використовуємо круги Луллія, ситуаційні екокартки (*Додаток 33*).

Щоб привернути увагу дошкільників до актуальної екологічної проблеми сучасності – засміченості, з'ясувати, як екологія впливає на здоров'я людини, допомогти усвідомити, що кожна людина несе персональну відповідальність за майбутнє нашої планети, нашої планети, використовуємо різноманітні форми занять з дітьми, такі як: геокешинг, дослідницька лабораторія, ерудит-квест та ін. (*Додаток 34*).

Підсумовуючи, робимо висновок, що сучасний світ складний, тож дитині недостатньо мати знання, а важливо навчити дитину використовувати ці знання на практиці, усвідомлювати взаємозв'язки у природних середовищах існування, прогнозувати наслідки їх порушення, прагнути діяти екологічно доцільно. Тому тільки у поєднанні знань та вмінь сучасна дитина не тільки знайде своє місце у цьому світі, а ще й зможе творити свідоме екологічне майбутнє нашої планети.

2.3. Результативність формування екологічних цінностей у дошкільника як важливий крок у майбутнє

У комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради» здійснювалась аналітична робота з ефективності реалізації педагогічних умов щодо впровадження моделі формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу. З цією метою було проведено опитування вихователів закладу щодо виявлення їх підготовленості до формування екологічної компетентності дошкільників, труднощів в педагогічній діяльності, які можуть бути усунені в системі методичної роботи ЗДО, проведено вхідне та вихідне анкетування батьків вихованців, а також моніторинг рівня сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників старших груп.

Аналіз результатів опитування вихователів. Взяли участь в опитуванні 40 респондентів. До опитувальника (*Додаток 35*) увійшли питання, пов'язані з виявленням екологічної позиції вихователів та питання, що направлені на з'ясування особливостей організації освітнього процесу в контексті реалізації завдань екологічного виховання загалом та поведінкової сфери зокрема. Згідно з результатами опитування ми з'ясували, що більшість вихователів (70 %) мають практичний досвід організації екологічних заходів та проектів. 75 % вихователів мають високий і 25 % достатній рівень екологічної свідомості та впровадження екологічних ініціатив. Всі респонденти (100 %) відзначили, що використовують різні форми, методи і засоби для екологічного виховання дошкільників. Значна частина (85 %) використовує ІКТ в освітньому процесі.

Висновок: ці результати вказують на загальну позитивну тенденцію щодо впровадження моделі формування екологічної свідомості дошкільника, також на те, що у вихователів є потенціал для подальшого професійного розвитку та реалізації завдань екологічного виховання.

Рекомендації: продовжувати роботу з даного напрямку. Вдосконалювати педагогічні підходи щодо екологічних аспектів виховання.

Аналіз результатів опитування батьків. В ході дослідження проведено вхідне та вихідне анкетування батьків вихованців (*Додаток 36*), в якому взяли участь 69 батьків вихованців.

I. *Аналіз вхідного анкетування.* *Висновок:* аналіз вхідного анкетування батьків показав, що не всі батьки ЗДО обізнані з питання екологічного виховання дошкільників.

Рекомендації: включити в співпрацю з батьками ознайомлення з теоретичною основою екологічного виховання дошкільників під час семінарів, конференцій, всеобучів, консультацій та бесід.

II. *Аналіз вихідного анкетування.* *Висновок:* повторне анкетування батьків виявило позитивну динаміку в бік зростання зацікавленості батьків формуванням екологічної компетентності дітей дошкільного віку в ЗДО.

Рекомендації: продовжувати роботу в даному напрямку. Активно взаємодіяти з батьками під час освітнього процесу закладу дошкільної освіти, долучати до спільних екологічних проєктів, участі в акціях, конкурсах екологічного спрямування.

Аналіз моніторингу рівня сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників старших груп, який розроблено педагогами нашого закладу на основі критеріїв і показників, відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти. Проведене діагностування показало позитивну динаміку вихованців старших груп (122 дитини), в порівнянні з результатами моніторингу раннього віку, молодших та середніх груп, щодо всебічного розвитку дошкільників та виявило систематичну роботу з дітьми з формування природничо-екологічної компетентності (76 % високий рівень, 24 % достатній рівень, 3 % середній рівень, 0 % початковий рівень) (*Додаток 37*).

Висновок: обстеження дітей старшого дошкільного віку з природничо-екологічної компетентності наприкінці навчального року показав високий рівень екологічних знань. Діти вирішують проблемні ситуації, створюють свої мініпроекти, проявляють зацікавленість до екологічних проблем.

Рекомендації: продовжувати інтегрований підхід до екологічного виховання в ЗДО для успішного формування екологічної свідомості дошкільників.

Таким чином, результати проведеного дослідження показують, що створення сучасного освітнього середовища, впровадження інноваційних технологій через інтегрований підхід до екологічного виховання позитивно впливають на формування екологічної компетентності дошкільників. Але такий підхід буде дієвим лише за умови взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

ВИСНОВКИ

Отож, вирішуючи питання інтегрованого підходу до екологічного виховання дошкільників, як важливого вкладу у майбутнє планети, ми:

- ознайомились з теоретичною основою розвитку особистості в контексті теорії екологічного виховання дошкільників;
- визначили, що майбутнє нашої планети залежить від вміння правильно та ефективно сформувати у дошкільників уявлення про охорону довкілля, раціональне використання ресурсів та належне ставлення до природи;
- розробили модель формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу;
- практично реалізували інтегрований підхід до екологічного виховання дошкільників через створення сучасного та інноваційного освітнього середовища;
- спільно з батьками сприяли підвищенню рівня екологічної компетентності та природоохоронних цінностей у сім'ях вихованців.

У процесі дослідження нами з'ясовано, що одним із важливих завдань дошкільної освіти в різних країнах світу є сприяння екологічному вихованню, що є передумовою становлення таких загальнолюдських екологічних

цінностей, як: природа та гармонія з нею, ставлення до Землі як до унікальної екосистеми, розуміння людини як невід'ємної частини природи, турботливе та бережливе ставлення до природи, обмеження власних споживацьких потреб і контроль за своєю практичною поведінкою та поведінкою у довкіллі.

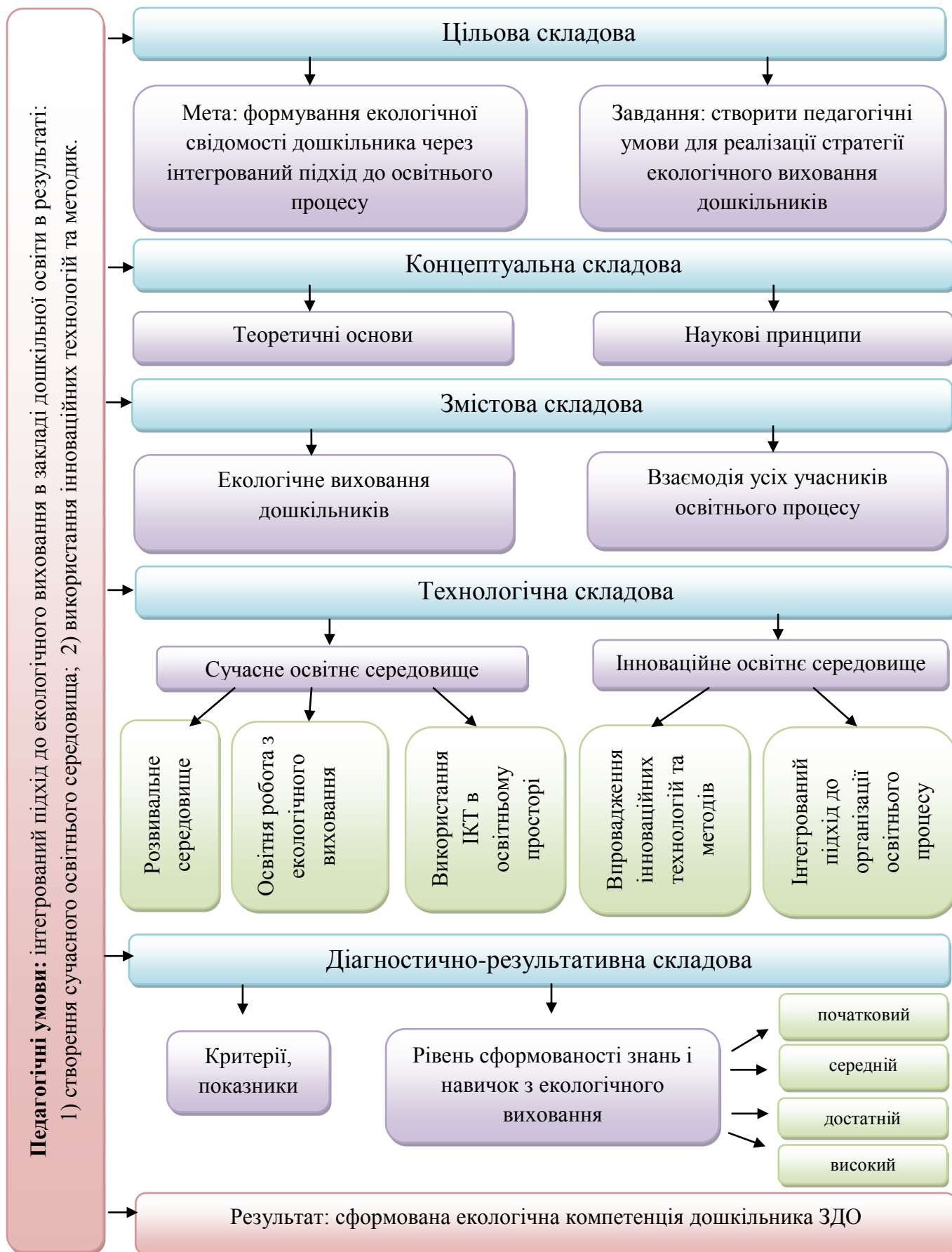
На нашу думку, лише за умов використання інноваційних методів роботи педагогів, інтегрованого підходу та у тісній співпраці з батьками можливо сформувати у дошкільників основи екологічної культури, які допоможуть не лише розширити кругозір дітей і систематизувати набуті знання, а й дозволить дітям експериментувати, розвивати креативне мислення, бережливе ставлення до природи та свідомий вклад у майбутнє планети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик Л. І. Екологічне виховання: теорія та практика : навч. посіб. Кн.1 / Л. І. Білик, Г. С. Тарасенко, І. А. Чемерис. – Черкаси : Вертикаль, 2011.
2. Білопола Л. Дошкільникам – про природу рідного краю, або екологічний музей у дошкільному закладі / Л. Білопола // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. – № 7. – С. 48–55.
3. Голицина Н.С. Екологічне виховання дошкільнят. – Ранок, 2007.
4. Екологічна культура. Виховуємо майбутнє : тема номера // Дитячий садок. Управління. – 2019. – № 2. – 44 с.
5. Крутій К. Л. Сучасне заняття та освітні ситуації // Дошкільне виховання. – 2016.– № 9.– С. 6–10.
6. Крутій К. Л., Грицишина Т. І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення // Дошкільне виховання. – 2016.– № 1.– С. 3–7.
7. Лопатіна О.О., М.В.Скребцова. Казки про природу для дошкільнят. – Харків, 2013.
8. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника. – Київ, 2010.
9. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи) / З. Плохій // Дошкільне виховання. – 2010. – № 7. – С. 6–10.
10. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників : метод. посіб. / З. П. Плохій. – Київ : Дошкільне виховання, 2002. – 173 с.
11. Тарасенко Г.С. Паросток. – Тернопіль, 2003.
12. Тарасенко Г.С. Навчаємо пізнавати природу. – Харків, 2008.

ДОДАТКИ

Модель формування екологічної свідомості дошкільника шляхом інтегрованого підходу

Мета формування екологічної свідомості дошкільників

Наукові принципи екологічного виховання

**Показники рівня сформованості природничо-екологічної компетентності
дошкільника (старший дошкільний вік)**

№	Результати освітньої роботи з дитиною	Обладнання	Методика обстеження	Рівні засвоєння
Природничо-екологічна компетентність				
1	Має загальне уявлення про життя людей на планеті Земля. Знає, що вода буває прісна і солона, у ній живуть живі істоти. Розрізняє стани води, розуміє, як вона надходить до осель, як впливає на вироблення енергії.	Відео, слайди з теми	Запитання до дитини: - Якою буває вода на смак? - Якою буває вода при зміні температури? - Як люди використовують воду? - Як вода впливає на вироблення енергії?	В – має загальне уявлення про життя на планеті Земля; Д – уміє аналізувати, але припускається незначних помилок; С – дає пояснення з допомогою педагога; П – розуміє запитання, але не може самостійно відповісти на нього, відповідає з допомогою дорослого.
2	Знає, що повітря є навколо нас, ним дихає все живе. Розрізняє ознаки повітря, їх залежність від пори року. Усвідомлює, що вітер - це рух повітря, може бути різної сили, корисним чи завдавати шкоду (шторм, посуха тощо)	Досліди на визначення наявності повітря навколо	Запропонувати дитині виконати досліди: “Надуй кульку”, “Паперовий човник”, “Флюгер”; пригадати життєві ситуації з власного досвіду (злетів капелюх, парасолька)	В – правильно, самостійно формулює висновки; Д – самостійно визначає свої помилки; С – визначає помилки з допомогою педагога; П – не може самостійно виконати завдання, потребує постійної допомоги дорослого
3	Має уявлення, що суша може бути різної форми (рівнина, пагорби, гори, яри). Знає, що на суходолі люди будують житло, обробляють ґрунт, що в надрах є корисні копалини	Сюжетні картини із зображенням суходолу, зразки корисних копалин (пісок, глина, крейда, вугілля тощо)	Запитання до дитини: - Поясни, що таке гори. - Поясни, що таке яр. - Де ти живеш: у горах чи на рівнині? - Які корисні копалини ти знаєш? - Де їх використовують?	В – впевнено відповідає на запитання; Д – відповідає не впевнено на запитання; С – виконує завдання під керівництвом педагога; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає за допомогою дорослого
4	Цікавиться інформацією природничого характеру, має бажання зрозуміти суть явищ, визначати взаємозв'язки	Серія картин “Природні явища”	Запропонувати дитині обрати ілюстрацію, що сподобалася найбільше та скласти описову розповідь про зображене	В – упевнено діє та відповідає; Д – вміє порівнювати з незначною допомогою дорослого; С – невеликий словниковий запас; П – потребує постійної допомоги дорослого

5	Називає пори року, їх прикмети, ознаки, вміє вести календар природи. Усвідомлює причини природних явищ, розрізняє та характеризує їх, володіє навичками безпечної поведінки	Серія картин “Пори року”	Запитання до дитини: - Яка зараз пора року? - Чому ти так вважаєш? - Яка пора року була до неї? - Чим відрізняється осінь від зими (літо від весни)?	В – самостійно виконує завдання; Д – невпевнено виконує завдання; С – недостатньо володіє загальними поняттями; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає з допомогою дорослого
6	Орієнтується у небезпечних явищах природи: пожежа у природі, землетрус і виверження вулкану. Володіє елементарними навичками поведінки з вогнем. Розуміє, що землетрус та виверження вулкана спричиняють загибель людей	Сюжетні картини: “Природні явища”, “Правила поведінки у природі”	Запитання до дитини: - Що таке землетрус (вулкан, ожеледь, град, віхола, смерч)? - Які правила безпечної поведінки ти знаєш?	В – самостійно відповідає на запитання; Д – відповідає з незначною допомогою; С – недостатньо володіє загальними поняттями; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає з допомогою дорослого
7	Називає найпоширеніші рослини своєї місцевості, розуміє. Усвідомлює, що рослини потребують світла, води, поживного ґрунту, залежать від стану погоди. Розуміє, що зміни в житті рослин відбуваються відповідно до пір року	Предметні картини із зображенням рослин своєї місцевості, “Пори року”, інвентар для дослідів (свічка, вода тощо)	Запитання до дитини: - Які рослини ростуть у лісі, лузі, на городі? - Які рослини їдять люди, тварини? - Що потрібно рослинам для росту?	В – дає розгорнуті повні відповіді; Д – виконує завдання невпевнено; С – дає правильні, але неповні відповіді, не знає назв деяких рослин; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає з допо.дорослого
8	Має уявлення про види рослин: дикорослі, культурні, кімнатні та лікарські рослини; розуміє, чим вони корисні для нас: виділяють кисень, забезпечують їжею тварин, людей. Потреба охороняти рослини	Гербарій, аптечний набір лікарських рослин. Набір екологічних знаків, які забороняють завдавати шкоду природі	Дидактичні ігри: “Вибери рослину”, “Кому що потрібно?”, “Обери пару”	В – упевнено діє та відповідає; Д – плутається у відповідях; С – виконує завдання з підказками педагога; П – розуміє завдання, але потребує постійної допомоги дорослого
9	Розпізнає тварин за їхніми зовнішніми ознаками,	Альбоми: “Тварини України”,	Запитання до дитини: - Яких диких тварин нашого краю ти знаєш?	В – виявляє творчість під час складання розповіді; Д – припускається помилок;

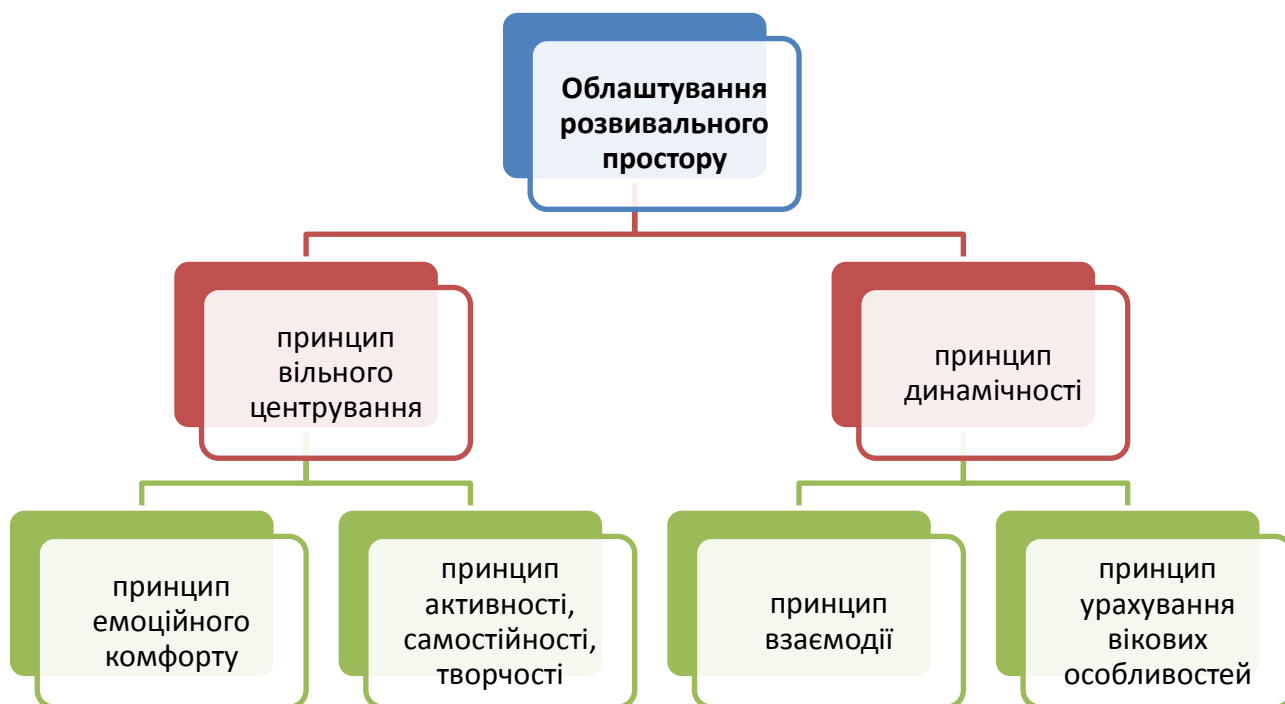
	класифікує їх. Знає види птахів: дикі, осілі та перелітні.	“Асканія-Нова”, “Птахи”	- Назви їхні характерні ознаки та умови існування	С – невеликий словниковий запас; П – розуміє запитання, але не може самостійно відповісти на нього, відповідає зі значною допомогою дорослого
10	Знає про зміни, що відбуваються у тварин, птахів та комах у різні пори року	Альбоми: “Комахи”, “Птахи”, “Тварини”	Запропонувати розповісти про сезонні зміни у тварин, птахів та комах	В – упевнено коментує зміни, що відбуваються з живими істотами в різні пори року; Д – дає відповіді, іноді не може навести приклади; С – дає відповіді за навідними запитаннями педагога; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає з допомогою дорослого
11	Орієнтується в тому, що Всесвіт - це безліч зірок, планет, може назвати деякі з них. Розуміє, що Сонце - джерело світла й тепла, а Місяць - супутник Землі, всі вони мають форму кулі й обертаються	Карта-схема зоряного неба, планет Сонячної системи, глобус, лампа	Дослід “День - ніч”. Запитання до дитини: - Які планети Сонячної системи ти знаєш? - Яку форму має наша Земля? - Чому настає день (ніч)? Розглянути карту-схему зоряного неба, назвати знайомі планети, зорі	В – самостійно виконує завдання; Д – не виявляє власної ініціативи; С – частково виконує завдання; П – розуміє завдання, але не виконує його
Навички, орієнтовані на сталий розвиток				
1	Орієнтується в тому, що довкілля і життєдіяльність людини взаємопов'язані. Має уявлення, що люди здійснюють природоохоронні заходи для збереження та відновлення тварин і рослин, що зникають	Сюжетні картини: “Довкілля та життєдіяльність людини”, альбом “Асканія-Нова	Запитання до дитини: - Що робить людина? Для чого? - Чому кажуть: “земля годувальниця”?	В – чітко і правильно відповідає на запитання; Д – дає відповіді невпевнено; С – дає відповіді з незначною допомогою педагога; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає з допомогою дорослого
2	Обізнана із природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини,	Предметні та сюжетні картини “Жива і нежива природа”	Запитання до дитини: - Який існує зв'язок між рослинами і тваринами? - Що необхідно для всього живого на Землі?	В – упевнено діє та відповідає на запитання; Д – може навести приклади частково; С – не розрізняє більшу кількість об'єктів природи; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає за допомогою

	люди, Сонце, Місяць			дорослого
3	Усвідомлює себе частиною великого світу природи, знає про залежність свого здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси. Прагне до самостійних дій у природі (доглянути дерево, кущ, протидіяти тим, хто шкодить)	Альбом з ілюстраціями "Людина у природі"	Запропонувати дитині скласти розповідь "Людина - частина природи, тому що...» Попросити передати враження від перегляду фільму про природу	В – розуміє вплив людини на навколишнє, усвідомлює себе частиною великого світу; Д – невпевнено відповідає на запитання; С – відповідає на запитання частково; П – не може самостійно відповісти на запитання, відповідає зі значною допомогою дорослого

Навчально-методична база ЗДО № 26

Принципи облаштування розвивального простору ЗДО

Осередки живої природи в групових приміщеннях ЗДО №26

Фото 1-3. Осередки живої природи

Фото 4-5. Догляд за рослинами в осередку живої природи

Пошуково-дослідницькі лабораторії в групових приміщеннях ЗДО №26

Фото 1. STREAM-лабораторія

Фото 2. Пошуково-дослідницька лабораторія

Фото 3-6. Обладнання пошуково-дослідницьких лабораторій

Екологічна стежина територією ЗДО №26

Фото 1. Об'єкти на екологічній стежині по території ЗДО

Фото 2. Подорож екологічною стежиною

Фото 3. Подорож екологічною стежиною

Фото 4. Квест-подорож «Секрети екологічної стежини»

Орієнтовна тематика занять на екологічній стежині в різні пори року

Пора року	молодший дошкільний вік	старший дошкільний вік
Осінь	Різнокольорова осінь Про що шепоче берізка? Букет осінніх квітів Невидимка ходить, всі дерева роздягає	Осінь-плакса Чому калина зажурилася ? Жовте царство навкруги Лист кружляє і кружляє, чорну і землю вкриває Карнавал осіннього листя Тихо осінь ходить гаєм Хто в хустинці червоненькій став у лісі між дубів?
Зима	На дерева, на лужок тихо пада сніжок Сніжну бабу ми зліпили, на санчата посадили Зимовий сон дерев Лягають сніжинки в пухнасті перинки	Морозенко бородатий ходить-бродить біля хати (візерунки на вікні) Красуня в зеленому вбранні (ялинка) Срібні дерева, срібне гілля, сріблом пухнастим вкрита земля Сніжний віночок сплітає зима... Що сниться берізці
Весна	Я - перша квіточка весни Про що співає весна Карнавал весняних квітів Котики-воркотики Що за сонечка малі посідали на землі? (кульбабки)	Дінь-дон, дінь-дон, проминув зимовий сон Хмаринка-веселинка Що чути у квітучому садку? Біля яру, біля стежки одягла верба сережки Ти рости, моя берізонько, рости, буйним листом всім на радість шелести
Літо	Бджілка і квіти Танок метеликів Пташечки-щебетушечки Засоромилась сунічка, що маленька, невеличка	Мелодії літа Про що шепочуть хвильки Літня палітра Квіткова симфонія Спасибі людям, що зростили ліс

Методична робота з педагогічним колективом

Фото 1. Педмайстерня «Ефективні технології екологічного виховання дошкільників»

Фото 2. Педагогічна рада «Розвиток творчої та пізнавальної активності дошкільників через призму пошуково-дослідницької діяльності»

Фото 3. Семінар-практикум «Експериментально-дослідницька діяльність як чинник пізнавального розвитку»

Фото 4. Педагогічний тренінг «Проблеми екологічного виховання в умовах сьогодення»

Фото 5-7. Презентація дидактичних ігор, лепбуків екологічного спрямування

Інтерактивні форми роботи з педагогами ЗДО

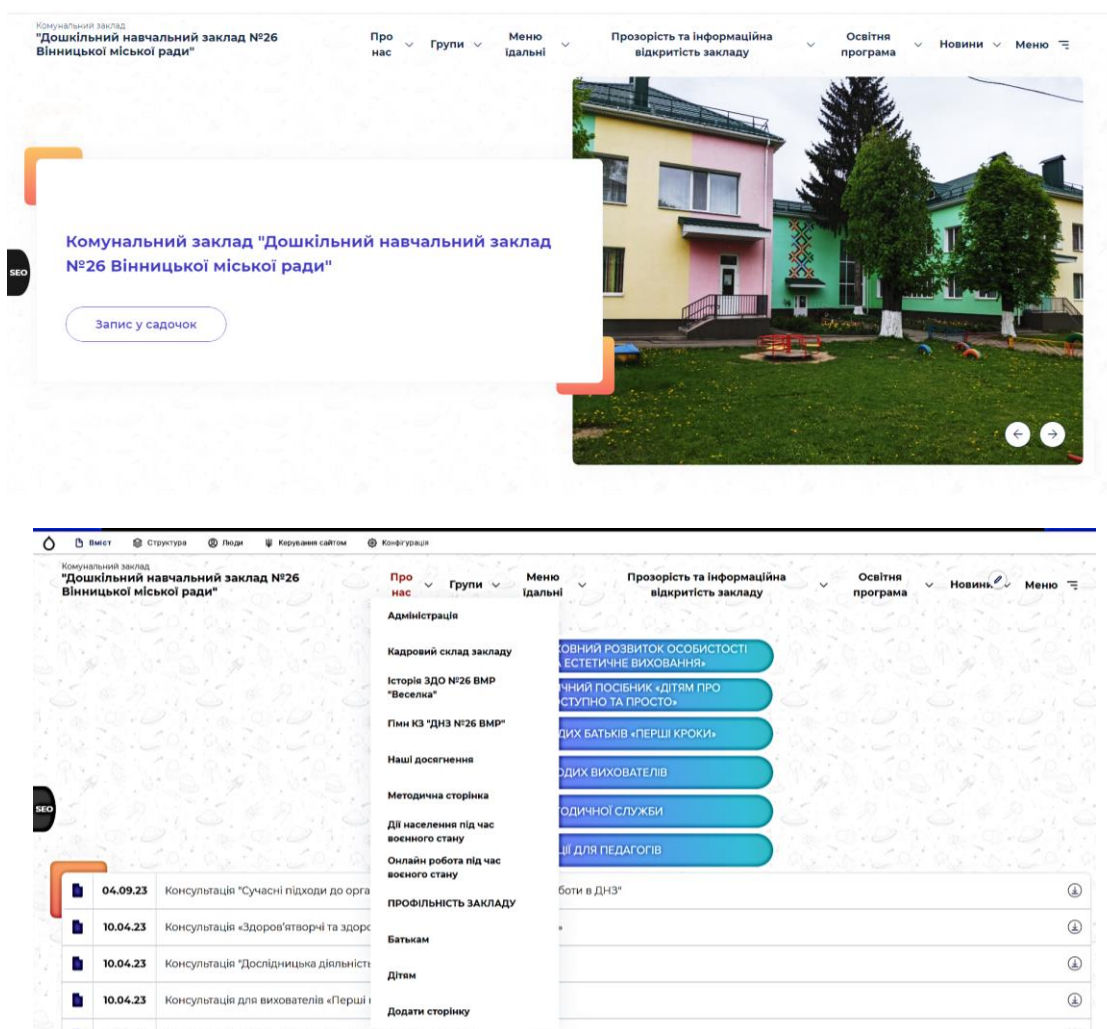

Фото 1-2. Web-сайт ЗДО №26

Фото 2. Блог «Методична сторінка»

Види бесід з екологічного виховання

Вступні – знайомство з новими поняттями (природні ресурси, екологія, забруднення тощо)

Супроводжуючі – використовуємо під час спостережень, екскурсій, розглядання картин, читання художніх творів

Узагальнюючі – для систематизації, закріплення, поглиблення та перевірки набутих екологічних знань

Інтегровані заняття в ЗДО

Фото 1-2. Заняття з логіко-математичного розвитку + пошуково-дослідницької діяльності + художнього образотворення «Математичні дослідження»

Фото 3-5. Заняття з валеології + пошуково-дослідницької діяльності + БЖД «Корисні та шкідливі продукти харчування»

Фото 6-7. Геокешинг «Збережемо планету» (природне довкілля + екологія + художнє образотворення)

Досліди, експерименти та спостереження

Фото 1-2. Дослідження навколишнього світу

Фото 3-6. Дослідження піску, глини, ґрунту, каміння

Фото 7-8. Дослідження шкідливих продуктів харчування

Фото 9-10. Дослідження кольорів

Фото 11-12. Експериментування «Магічний вулкан», «Морські кристали»

Ігри екологічного спрямування

Фото 1. Дидактична еко-гра «Весела та сумна планета»

Фото 2. Дидактична гра «Еко-замінники»

Фото 3. Дидактична еко-гра «Сортуємо сміття»

Фото 4. Дидактична еко-гра «Екологічний світлофор»

Фото 5. Дидактична гра «Економним я росту і водичку бережу»

Фото 6. Дидактична гра «Впізнаю я стан водички»

Трудова діяльність дошкільників в ЗДО

Фото 1-3. Прибирання майданчиків

Фото 4-5. Праця на городі

Фото 6-7. Город на підвіконні

Фото 7. Висаджування та догляд за розсадою

Фото 7. Озеленення території ЗДО

Взаємодія з батьками вихованців ЗДО №26

Фото 1-2. День добрих справ «Озеленення території закладу»

Фото 3. Батьківський всеобуч «Організація сімейних прогулянок»

Фото 4. Тренінг «Від екології природи, до екології душі»

Участь батьків у конкурсах, акціях

Фото 1. Конкурс за участі батьків «Годівнички для пташок»

Фото 2. Акція «Нагодуємо пташок»

Інтерактивні форми роботи з батьками вихованців ЗДО №26

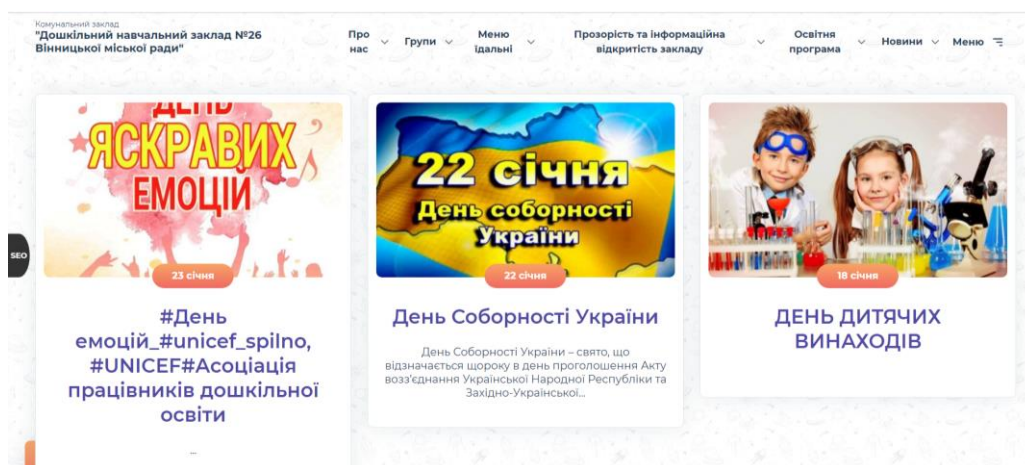
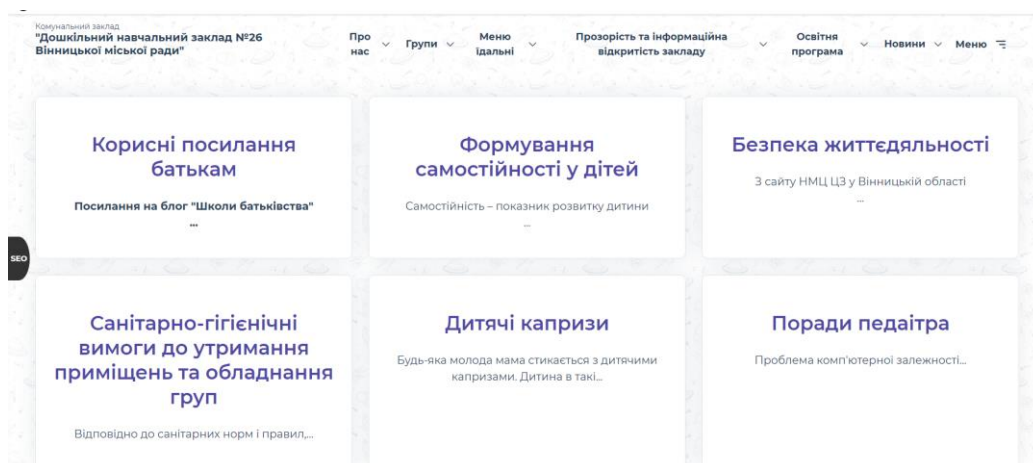

Фото 1-2. Корисні посилання, поради батькам на Web-сайті ЗДО №26

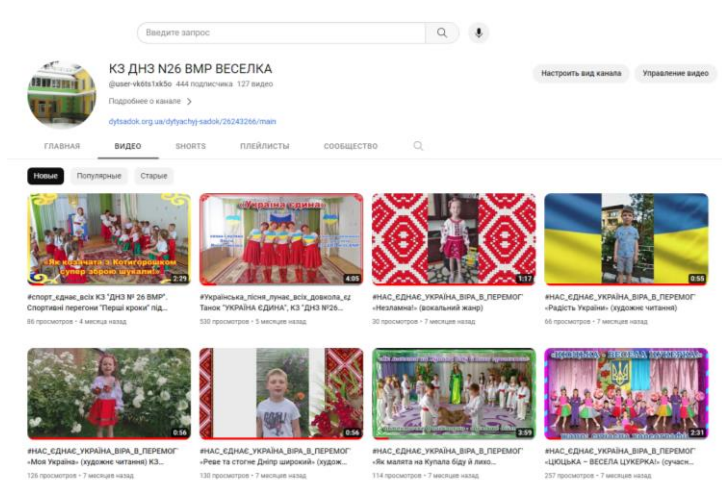

Фото 3. Ютуб канал ЗДО №26

Фото 4. Блог «Школа батьківства»

*STREAM – освіта – новий інтеграційний підхід**Фото 1. Складові STEMУ*

STREAM - різні літери розуміють по-різному

- **S** - наука, спорт
- **T** - технології
- **R** - читання/писання, робототехніка, релігія
- **E** - інженеринг, економіка
- **A** - мистецтво
- **M** - математика, медіа

Фото 2. Складові STREAMУ

Використання STREAM -технології у роботі з дітьми дошкільного віку

*Фото 1. Заняття
«Подорож у царство води»*

*Фото 2. Інтерактивна економічна
гра «Кожній банкноті свій портрет»*

Фото 3-4. Використання STREAM -технології у роботі з дітьми дошкільного віку

Проект «Ефективність STREAM-лабораторії у екологічному вихованні дошкільників»

<p>Департамент освіти Вінницької міської ради Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 26 Вінницької міської ради» Тема: «Створення екологічного куточка «Discovery-лабораторія» у ЗДО Змістовий напрямок: організація освітньої роботи з дітьми Тип проекту: монопроект</p> <p>Освітній проект</p> <p>«Ефективність STREAM-лабораторії у екологічному вихованні дошкільників»</p> <p>Автори проекту: <i>Кораленко Юлія Іллівна</i> Завідувач КЗ «ДНЗ № 26 ВМР» спеціаліст вищої категорії, звання вихователь-методист <i>Залевська Анна Олександрівна</i> вихователь КЗ «ДНЗ № 26 ВМР» спеціаліст II категорії <i>Цимбалюк Людмила Андріївна</i> вихователь КЗ «ДНЗ № 26 ВМР» спеціаліст II категорії</p> <p>м. Вінниця 2023</p>	<p>Реєстраційна карта проекту</p> <p>Назва: «Ефективність STREAM-лабораторії у екологічному вихованні дошкільників»</p> <p>Тематичне спрямування проекту: Discovery-лабораторія (експериментально-дослідницька діяльність)</p> <p>Змістовий напрямок: організація освітньої роботи з дітьми</p> <p>Координатор проекту: завідувач КЗ «ДНЗ № 26 ВМР» Кораленко Ю. І.</p> <p>Склад робочої групи: вихователь середньої групи № 9 КЗ «ДНЗ № 26 ВМР» Залевська А. О., вихователь середньої групи № 9 КЗ «ДНЗ № 26 ВМР» Цимбалюк Л. А.</p> <p>Характеристика проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • за метою проектної діяльності – практико-орієнтований; • за змістом – екологічний, інноваційний; • за кінцевим результатом – практичний; • за кількістю учасників – колективний; • за тривалістю – короткотривалий. <p>База реалізації проекту: Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 26 Вінницької міської ради»</p> <p>Учасники проекту: вихованці, вихователі середньої групи № 9</p> <p>Термін реалізації проекту: протягом місяця (21.09.2023 – 20.10.2023)</p>
--	--

Фото 1. Проект «Ефективність STREAM-лабораторії у екологічному вихованні дошкільників»

Різноманітність використання «Еко-бокс»

Фото 1. «Еко-бокс»

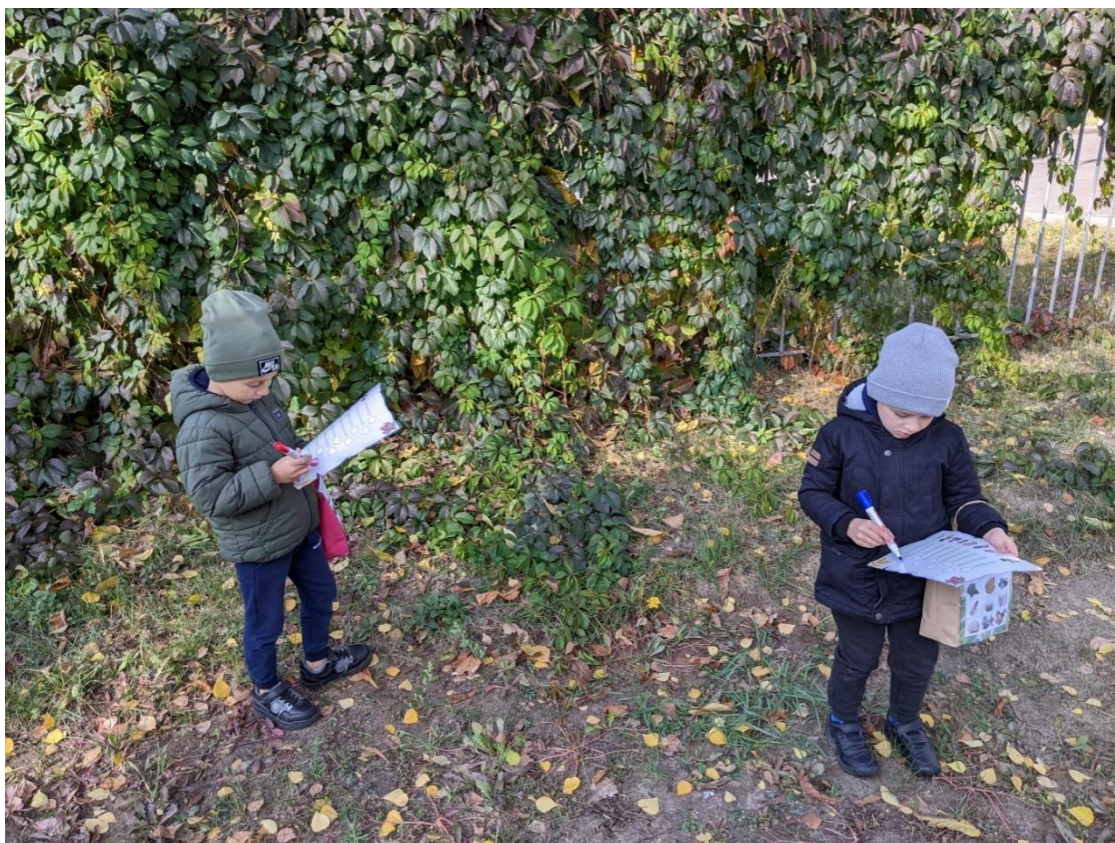
Фото 2. Гра з «Еко-бокс» «Колекціонери»

Фото 3. Гра з «Еко-бокс» «Археологи»

Спостереження у природі

Фото 1. Спостереження у природі

Фото 2. Використання карток спостережень

Збір «Колекції дослідника»

Фото 1. Колекція дослідника

Фото 2. Збір «Колекції дослідника»

Хвилинки милування природою (за методикою Г.С.Тарасенко)

Фото 1. Хвилинки милування природою

Фото 2. Бесіда про природу

Мнемосмужки та мнемотаблиці

Фото 1. Мнемосмужки

Фото 2. Мнемотаблиці

Фото 3. Мнемотаблиці

Сенкани на природничо-екологічну тематику

Фото 1. Приклад сенкану

Фото 2. Сенкан

Спічбук

Фото 1. Спічбук

Посібник «Дітям про економіку – просто і цікаво»

Фото 1. Посібник «Дітям про економіку - просто і цікаво»

Фото 2. Додатки до посібника

Закріплення правил ощадливого використання природних ресурсів

Фото 1. Бесіда про економне та бережливе використання ресурсів

Фото 2. «Вчимося економити»

Круги Лулія. Ситуаційні картки

Фото 1. Круги Лулія

Фото 2. Ситуаційні картки

Інноваційні форми роботи з дітьми

Фото 1. Геокешинг «Збережемо планету»

Фото 2. Ерудит-квест

Опитувальник для вихователів ЗДО щодо визначення підготовленості до формування екологічної компетентності дошкільників

1. Які методи ви використовуєте для підвищення екологічної свідомості дітей?
2. Чи маєте ви практичний досвід організації екологічних заходів та проектів?
3. Чи впроваджуєте ви елементи екологічного виховання в програму навчання?
4. Як ви ставитеся до участі батьків та дітей у екологічних ініціативах та заходах поза ЗДО?
5. Як ви розвиваєте в дошкільників навички екологічної поведінки в їх повсякденному житті?
6. Яким чином ви сприяєте енергоефективності та раціональному використанню ресурсів у ЗДО, вдома?
7. Як ви інтегруєте теми з екології в інші освітні напрями?
8. Які засоби ви використовуєте для мотивації дітей до збереження природи та довкілля?
9. Чи берете ви участь у професійних екологічних спільнотах або мережах для обміну досвідом та ресурсами?
10. Які аспекти екологічного виховання виявляються найбільш складними для вас?
11. Яких ресурсів вам не вистачає для ефективного впровадження екологічного виховання?
12. Які труднощі виникають при спробах інтегрувати екологічні теми в інші освітні напрями?

Анкета для батьків

«Ставлення батьків до екологічного виховання дітей в дошкільному віці»

1. Чи знаєте Ви, що таке екологічне виховання дошкільника?

а) так;

б) ні;

2. Чи потрібно вивчати проблеми екології в закладі дошкільної освіти?

а) так;

б) ні;

3. На Вашу думку, з якого віку потрібно дітей привчати берегти природні ресурси?

а) 3-5 років;

б) 6-10 років;

4. Чи вважаєте Ви, себе людиною, яка дбає про екологію?

а) так;

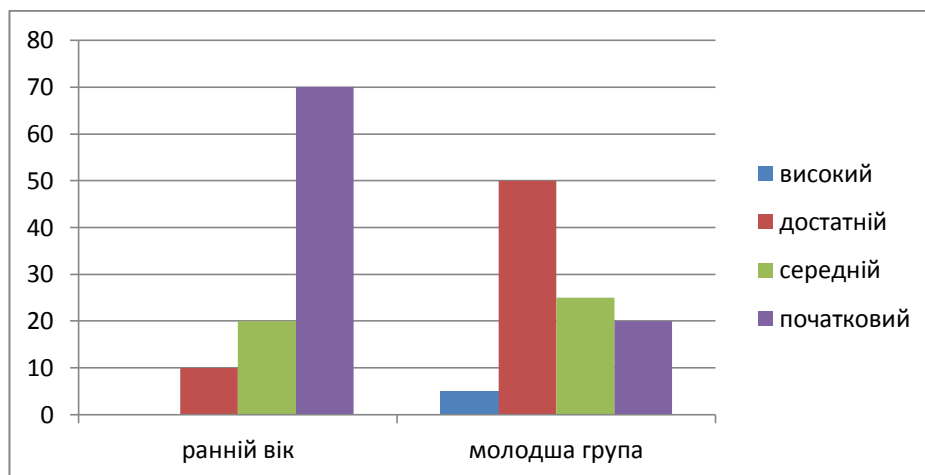
б) ні;

5. Що таке екологічна компетентність дошкільника, і від чого вона залежить ?

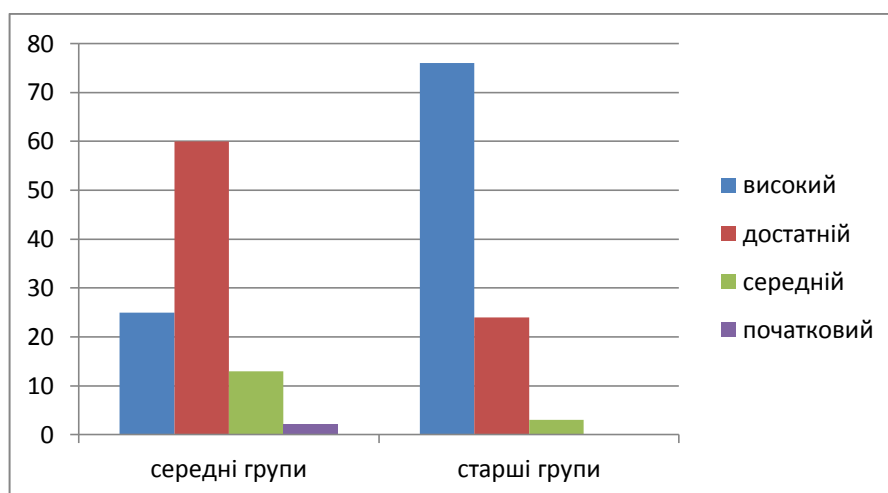
6. На Вашу думку, з чого потрібно починати роботу з дітьми з даної проблеми?

Аналіз моніторингу рівня сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників

Рис. 1. Рівень сформованих компетенцій дітей раннього віку, молодших групах

Рис. 2. Рівень сформованих компетенцій в середніх, старших групах